

Detta nummer av SKS medlemsblad SCHACKKULTUR är det första under detta namn. Tidigare har sju nummer utkommit under namnet Meddelandeblad, vilket förklarar att detta nummer ges ordningstalet åtta. Copyright till infört material tillhör SKS.

Redaktör för detta nummer och ansvarig utgivare:
SKS ordförande Arne Johansson

Angivna e-post och hemsidaadresser nedan är under etablerande.

Bidrag till SCHACKKULTUR mottages tacksamt
till: SKS@schackkultur.se
SKS (blivande) hemsida: www.schackkultur.se

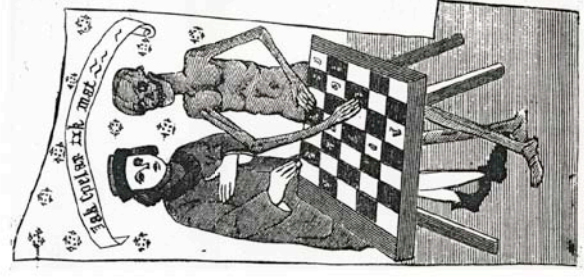
SCHACKKULTUR

Organ för SKS, Schackets Kulturhistoriska Sällskap

Nummer 8
Mars 2004

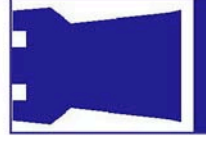
Innehåll:

- Gustaf Nyholm - "En skjorta gör en människa snyggare, men schack gör en människa - finare"
- Ett schackhistoriskt dokument funnet: Grundandet 1849 av Stockholms Schack-Sällskap
- SKS logotyp - en väggmålning i Täby Kyrka
- SKS årsmöte & planerade aktiviteter

Medarbetare i detta nummer:

Peter Holmgren
Arne Johansson
Rolf Littorin

Gustaf Nyholm (18 $\frac{27}{1}$ 80 – 19 $\frac{12}{9}$ 57): “En skjorta gör en människa snyggare, men schack gör en människa - finare”

Gust. Nyholm

Den 2:a mars hade Schackets Kulturhistoriska Sällskap (SKS) nöjet att bjuda in till vernissage. Ett av Gustaf Nyholms barnbarn hade ett halvår tidigare erbjudit Stockholms Schackförbund att överta sin farfars samlade schackkvarlåtenskap vilket tacksamt accepterades tillsammans med SKS. Samlingen, som bestod av böcker, diplom, priser, fotografier och ett porträtt av Nyholm själv, blev föremål för en utställning på Stockholms Schacksalonger hedrande minnet av vår förste schackkämpe på det internationella planet, banande väg för 30-talets guldålder med Gideon Ståhlberg i spetsen. Till denna vernissage hade undertecknad fått det hedersamma uppdraget att säga några ord om Nyholms liv och gärning. Här följer några rader om vad som nämndes och vad som borde sagts men glömdes bort. Bland åhörarna vill jag särskilt komma ihåg ovan nämnda barnbarn, stormästarna Pia Cramling och Evgenij Agrest samt ett 20-tal schackhistoriska entusiaster. Stockholms Schackförbunds välvilliga stöd i form av god förplägnad, och naturligtvis lokalen, ska också tacksamt erinras.

Gustaf Nyholm föddes 27 jan 1880 och växte upp i Helsingfors. Fadern Otto Nyholm, var bokbindare, ett hantverk som även Gustaf tillägnade sig och hade glädje av under hela livet men aldrig riktigt utövade som yrke.

Gustaf var en aktiv yngling med flera intressen förutom de obligatoriska skolplikterna. Både cykel och skridsko stod högt på listan men med en hälsa som inte riktigt klarade av de hårdaste fysiska övningar, något som skulle göra sig påmint även i framtida längre turneringar, föll valet naturligt på schacket vilket han börjat med som 14-åring.

Vid sekelskiftet flyttade Nyholm till Stockholm och gjorde sin entré i Stockholms Schacksällskap. Styrkan som schackspelare växte snabbt och snart fick Ludvig Collijn upp ögonen för vad han ansåg kunde bli Sverigers förste internationelle storspelare. Collijn insåg att det svenska motståndet inte räckte till för att forma en spelare och skapa den hårdhet som internationellt motstånd

kräver. För att möjliggöra Nyholms vidare utveckling arrangerades en vistelse i Tyskland, mestadels i Berlin. Till stor del skedde detta på Collijns egen bekostnad. Det blev inledningen till Gustaf Nyholms internationella karriär som varade fram till London-olympiaden 1927. Därefter nöjde han sig med klubbturneringar och lag-matcher av olika slag.

Det internationella turneringsspelet blev aldrig riktigt den framgång man hade hoppats på. Enstaka glanspartier (se t.ex det prisbelönade partiet mot Spielmann från Abbazia 1912) avlöstes av bortsättningar i bra ställningar i trötthetens tecken. I stället var det på hemmaplan Nyholm visade sin styrka och position som landets starkaste spelare. 1911 bildades Stockholms Schackförbund och Nyholm blev icke oväntat dess första mästare. Resultatet blev detsamma när Sveriges Schackförbund instiftades 1917. Denna gång avgjordes Sverigemästerskapet via matchspel. Nyholm fann sig väl tillrätta i denna spelform och satte relativt ofta sin titel på spel. 1921 förlorade han den till Anton Olson för att senare samma år vinna tillbaka den. Allan Nilsson blev för svår 1924 och därefter uppgavs jakten på Sverigemästartiteln.

Bild 2 Nyholm och Karl Berndtsson (från matchen 1917?, vilka är de andra?)

Ett självklart inslag i en schackmästares tävlingskalender var vid denna tid turneringarna i samband med Nordiska Schackförbundets kongresser. Nyholm var en flitig deltagare även här. 1917 gick det som bäst och trots att han var avrådd av läkare att delta p.g.a hjärtat åkte Gustaf hem från Oslo med den Nordiska mästartiteln.

Nyholm beskrivs genomgående som en mycket försynt person, i besittning av den för schackmästare rätt så sällsynta egenskapen att icke värdesätta sig själv, utan överlämna detta åt andra. Ta t.ex följande blygsamma ord från förordet till partisamlingen "Mina partier under tjugu år" som utkom 1922. "Min lilla partisamling kommer icke med några som helst anspråk. Det är mina partier rätt och slätt, sådana de lyckats mig - ibland,...". Lika typiskt förefaller det faktum att i stort sett alla böcker i den efterlämnade boksamlingen var inbundna av honom själv, utom detta egna alster. Dock var blygsamheten ofta som bortblåst när han befann sig framför ett schackbräde. I matchen om Sverigemästerskapet 1921 mot Allan Nilsson, som slutade 2.5-2.5, vann Nyholm sista partiet lite tursamt. Detta renderade Knut Robertsson att i sin spalt i Ny Tid betrakta resultatet "som en följd av hr Nyholms större matchvana". Detta kunde Nyholm inte låta bli att kommentera i sitt eget urklipp med noteringen "Prat, nästa gång får han stryk".

Förutom den egna partisamlingen utförde Nyholm en stor schackjournalistisk gärning. Huvuduppgiften var under många år (c:a 1910-39) schackspalten i Svenska Dagbladet. Varvad med den vanliga redovisningen av intressanta partier från de viktigaste turneringarna hade han en återkommande duell, återgiven i en ganska ironisk och underhållande stil, mellan trätobröderna "Angreppsson" och "Försvarsberg" och deras duster på stamloket "Rökkulan". Nyholm var dessutom redaktör för TfS under perioderna 1916-21, 29.

Ludvig Collijns strävan att få fram en svensk elitspelare på internationell nivå visste knappast några gränser. En mycket viktig del i denna strävan var bildandet av Sveriges och Stockholms Schackförbund. Nyholms insatser i samband med detta genombrott för det organisatoriska schacklivet i Sverige är minst lika viktiga som hans deltagande i matcher och turneringar. I Stockholms Schackförbund var han länge ansvarig för tävlingskommittén. Han var även under många år skattmästare i både Stockholms och Sveriges Schackförbund. Förutom arbetet i förbundens styrelser var han också aktiv i flera föreningar. Hans engagemang inger känslan att Nyholm var en av dem som alltid såg till att

pjäserna var uppställda inför kvällens spel. Stockholms Schacksällskap (SSS) var väl närmast obligatoriskt för en schackspelande stockholmare i början på 1900-talet, men Nyholm nöjde sig inte med skattmästarrollen här utan var också med och grundade Stockholms Allmänna Schackklubb (SASK), 1902. Denna förening kom till lite som motvikt till det borgerliga Sällskapet. Det var dock inte någon renodlad arbetarklubb utan hade flera medlemmar gemensamma med SSS, t.ex Ludvig Collijn själv. 1941 mottog Gustaf Nyholm Collijnplaketten i guld "För värdefulla insatser för främjande av svenskt schackliv". Detta var första året den delades ut och det måste ha varit en mycket lätt uppgift att välja honom som en av de 10 som fick utmärkelsen detta år.

1922 förde arbetslivet GN till Göteborg där han stannade i fem år innan han återvände till Stockholm. Schacklivet för Nyholm gestaltade sig snabbt liknande det i Stockholm. Styrelsen i Göteborgs Schacksällskap fick snart en ny sekreterare och spelstyrkan var på topp. Göteborgarna vädrade morgonluft vilket klart uttrycktes i tidskriften Vidi. "Otaliga schackmatcher ha stockholmarna vunnit, tack vare sin starke kämpe Nyholm. Men nu bär han våra färger. Nu är det vår tur! Nu må stockholmarna ta sig i akt!" Han blev också Göteborgsmästare 1924 vilket dock inte var lika självklart positivt!? En göteborgsk dagstidning skrev sålunda: "För oss göteborgare kanske det hade känts trevligare om en äkta göteborgare och ej en inflyttad stockholmare hade nått toppen. Hans stora popularitet gör dock att alla utan undantag lyckönska honom till hans nya seger." Uppenbarligen gick Gustafs öppna och ödmjuka attityd hem även på denna sida av vårt avlånga land.

Mitt eget schackspelande är inte starkt nog för att jag ska våga mig på en bedömning av Nyholms styrkor och svagheter som schackspelare. Klart var i alla fall att han var en romantiker som beundrade spelare som Morphy och Anderssen Han spelade gärna öppningar som Nordisk gambit och Evansgambit men gällde framför allt som en stor specialist på Spanskt parti. Gideon Ståhlberg menade bestämt att Nyholm var betydligt starkare som vit än svart. Lars Karlsson skriver att "Ingenting visar att han var någon virtuos på slutspel - han var rätt bra på spelöppningar och styv i mittspelet."

En spelare av Nyholms kaliber står oftast för uppvisningen vid simultanspel, vilket också gällde Gustaf som genomförde flera turnéer runt Sveriges klubbar. När superstjärnor som Kasparov och Capablanca är i farten blir det ibland ombytta roller. När Capablanca gav en klock-simultan den 4 november 1928 i

Blå Hallen ställde Nyholm upp och förlorade. Vid samma tillfälle började en av "kronprinsarna", Gösta Stoltz, visa vad han kunde och vann sitt parti.

Gustaf Nyholm var schackspelet trogen så länge krafterna tillät. Han deltog flitigt i klubbturneringar och lagmatcher ända upp i 75-års åldern. Även schackets populärisering fick draghjälp långt upp i åren och så sent som 1949 finns det dokumenterat en simultan-uppvisning i Örby.

Inte mycket finns bevarat om GNs yrkesverksamhet förutom bilden nedan från hans konfektionsbutik på Norrtullsgatan i Stockholm. Om artikelns rubrik "En skjorta gör en människa snyggare, men schack gör en människa - finare" verkligen var Gustaf Nyholms valspråk, vilket en tidningsartikel gör gällande, är mindre viktigt. Som sammanfattning av hans långa och hängivna liv och insats för schacket duger det mer än väl.

Peter Holmgren

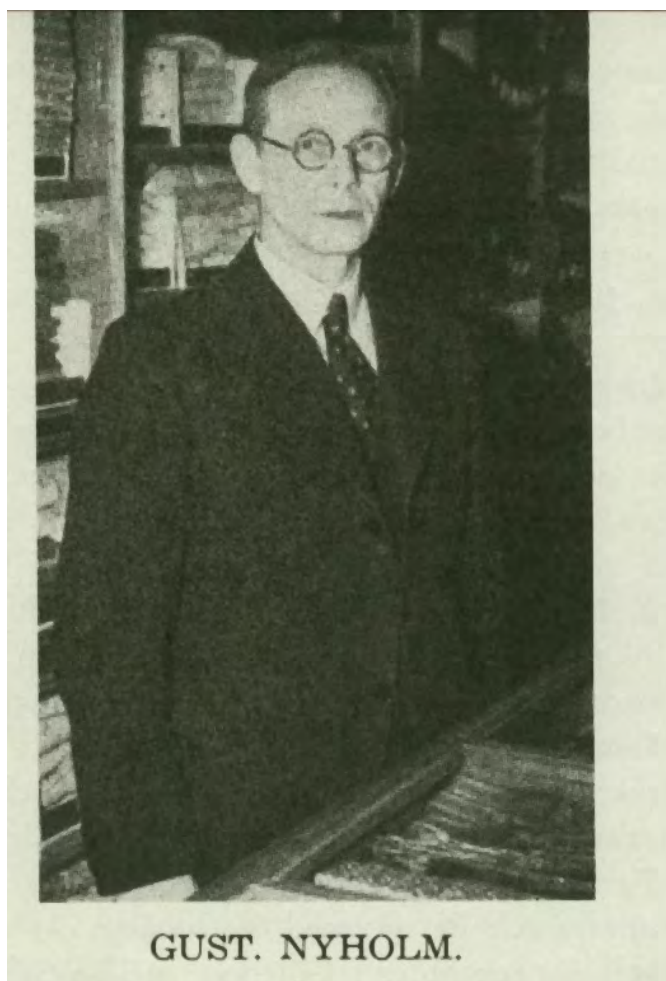

Bild 3 Nyholm i sin butik på Norrtullsgatan

Mer läsning om Nyholm:

TfS 1930:2 p25-27, "Gust. Nyholm 50år" av Ludvig Collijn

TfS 1940:1 p2-3, "Gustaf Nyholm 60år."

TfS 1950:1/2 p26, "Gustaf Nyholm 70år" av Gideon Ståhlberg

TfS 1955:1 p14, "Gustaf Nyholm 75år"

TfS 1957:5 p193-194, "Gustaf Nyholm död"

Nyholm, Gustaf: Mina partier under tjugo år, 1922

Karlsson, Lars/Linder, Bengt-Olov: Svenska schacktriumfer, 1992, Carlsson

Ståhlberg, Gideon: Svenska schackmästare, 1964, Rabén & Sjögren

Viktigaste turneringar

1904: Coburg, Hauptturnier A (Vidmar, Duras, Spielmann, Nimzowitsch)

1910: Hamburg, Hauptturnier A (1. Rotlevy 11. Nyholm)

1911: Köln (1. Lowtzky 7. Nyholm)

1912: Stockholm (1. Aljechin 2. Cohn 3. Marco 11. (sist) Nyholm)

1912: Abbazia, Gambit-turnering (1. Spielmann 2. Duras 3. Cohn 10.

Nyholm, specialpris för vinst över Spielmann)

1914: Baden bei Wien, Gambit-turnering (1. Spielmann 2. Tartakower 3. Schlechter
10. (sist) Nyholm)

1916: Stockholm, SSS 50-års-jubileumsturnering, mästare (1. Nyholm)

1917: Oslo, NM (1. Nyholm)

1919: Stockholm, Schultz minnesturnering (1. Bogoljubow 2. Spielmann
3. Réti 4. Nyholm) Nyholm besegrade Bogo o. Réti!

1919/20: Stockholm, SSSs vinterturnering (1. Nyholm. Före bl.a Spielmann)

Viktigaste matcher

1913: B. Kostic, Stockholm, 1 1/2-4 1/2

1913/14: A. Albin, 3-2

1917: K. Berndtsson, SM-kval, Göteborg, 3 1/2-1 1/2

1917: O. Löwenborg, SM, Stockholm, 4-1

1919: A. Håkansson, SM, Stockholm, 2 1/2-2 1/2

1919: Anton Olson, SM, Stockholm, 3 1/2-1 1/2

1921: Allan Nilsson, SM, Göteborg, 2 1/2-2 1/2

1921: Anton Olson, SM, Stockholm, 2-3

1921: Anton Olson, SM, Stockholm, 3 1/2-1 1/2

1924: Allan Nilsson, SM, Göteborg, 1-3

Ett schackhistoriskt dokument funnet: Grundandet 1849 av Stockholms Schack- Sällskap

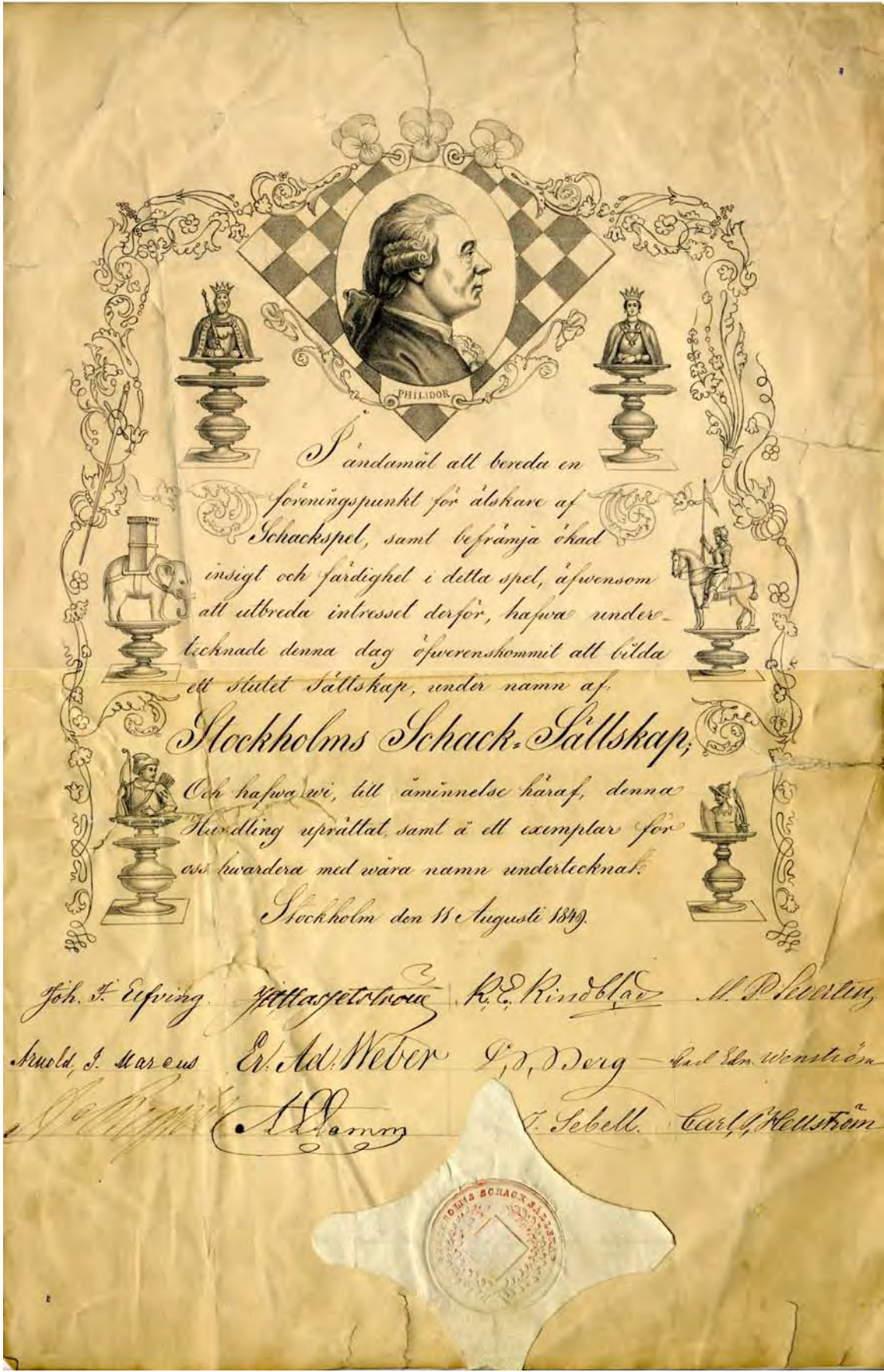
Vid genomgången av det material som ingick i 'Nyholmsdonationen' (se föregående artikel) gjordes ett oväntat och udda fynd. Ett ihopvikt papper vars karaktär genast skvallrade om en ansenlig ålder visade sig vara ett högst intressant dokument. Den sirligt ornamenterade handskriften med sigill nedtill och en avbildning av Philidor infälld i ett schackbräde upptill, återges här intill.

Handlingen är daterad 11/8 1849 och beskriver bildandet av Stockholms Schack-sällskap. Sigillets krans omges av texten STOCKHOLMS SCHACK-SÄLLSKAP och ovanför detta har samtliga grundare egenhändigt undertecknat dokumentet vars text lyder:

I ändamål att bereda en föreningspunkt för älskare af Schackspel, samt befrämja ökad insigt och färdighet i detta spel, äfwensom att utbreda intresset derför, hafwa undertecknade denna dag öfwerenskommit att bilda ett slutet sällskap, under namn af Stockholms Schack-Sällskap; Och hafwa wi, till åminnelse häraf, denna Handling upprättat, samt å ett exemplar för oss vardera med våra namn undertecknat.

Stockholm den 11 Augusti 1849.

Eric Carlén skriver i Boken om Schack från 1948 att den första schackklubben i Sverige torde vara Stockholms Schack-Sällskap grundat 1835. I den svenska översättningen 1885 'Lärobok i Schackspelet' av J. Minkwitz 'Das ABC des Schachspiels' finns också ett tillägg av Robert Sahlberg under titeln "Några betraktelser och minnen rörande schacklifvet i Sverige sedan 1780". I detta läsvärda avsnitt skriver Sahlberg, angående schacksällskaper i Sverige: "Det första schacksällskapet stiftades i Stockholm 1835, men blev af kort varaktighet, ty sedan det uttömt sin kraft på utarbetandet af stadgar och reglementen, hvilka äfven trycktes den 5 Mars 1836, upphörde intresset och sällskapet upplöstes." Detta sällskap efterträddes sedermera av ett sällskap med samma namn 1849.

I ändamål att bereda en

föreningspunkt för älskare af
Schackspel, samt befrämja ökad

insigt och färdighet i detta spel, äfvensom
att utbreda intresset derfor, hafva under-
tecknade denna dag öfverenskommit att bilda
ett stulet Sällskap, under namn af

Stockholms Schack-Sällskap,

Och hafva vi, till äminnelse häraf, denna
Hörsding uprättat, samt ä ett exemplar för
oss hvardera med våra namn undertecknat.

Stockholm den 11 Augusti 1849.

Joh. F. Eupring H. Lagerström R. E. Kindeblau N. P. Swartén
K. J. Marcus E. Ad. Weber L. J. Berg Carl Edm. Wenström
A. Hamn J. Sebell Carl H. Åström

Det är just bildandet av detta sällskap som det aktuella dokumentet beskriver. Carlén citerar hovpredikanten C.E. Wenströms memoarer. Wenström var själv en av grundarna och anger de övriga medlemmarna som "lektorn vid Stockholms gymnasium Joh. I. Elfving (ordförande), Vetenskapsakademiens bibliotekarie J.A. Hasselström (skattmästare), protokollsekreterare K.E. Kindblad (sekreterare), grosshandlare M.P. Levertin, grosshandlare S. Marcus, grosshandlare E.A. Weber, boktryckare P.G. Berg, protokollssekreterare A. Regnér, grosshandlare A.L. Lamm, kapten L.T. Sebell, borgmästare C.P. Hellström". Wenströms egen kommentar om sällskapet tål att återges: "Ett ganska hederligt sällskap som synes: 1 präst, 3 judar, 6 ämbetsmän".

Detta schacksällskap antog sina stadgar samma år det grundades men uttömde inte därmed sina krafter utan existerade fram till år 1860, till en början med sammankomster på Norra Smedjegatan 3, sedermera på Börsen och i Lagergrens Kafé. Man kan troligen därmed säga att det var Sveriges första schackklubb med mer bestående och organiserad verksamhet även om det under senare delen av 1830-talet och 1840-talet fanns mer eller mindre organiserade sammanslutningar av schackentusiaster också i Göteborg.

De ovan angivna posterna i Schacksällskapets styrelse är tagna från Sahlbergs beskrivning som också ger lite annan kuriosa om sällskapet, bl.a. att det räknade som sin förste hedersledamot Sveriges dåvarande kronprins, hertig Carl af Skåne som ofta även senare, som kung Carl XV, inbjöd schackspelarna Kindblad och Elfving m.fl. till slottet under 'fria och otvungna former'. En annan prominent hedersmedlem var den preussiske attachén i Stockholm, på 1850-talet, Thassilo Hermann von Heydebrand und der Lasa, berömd schackskribent, som också ofta besökte klubblokalen och där gav prov på sin höga spelstyrka.

Även prof. Jöns Svanberg och hans son Adolf Svanberg var hedersmedlemmar. Den senare (professor i fysik och mekanik vid Uppsala Universitet, född 1806, död 1857) anses som den förste kände konstruktören av schackproblem i Sverige och fick även problem publicerade internationellt i Deutsche Schachzeitung. Exempel finns också i Arnell och Sörensens 'Nordiske skakproblemer fra tiden 1858-78', tryckt i Köpenhamn 1879. En 'fyradragare' publicerades i Londontidskriften Bell's life och återfinns också i den amerikanska schackboksklassikern 'Chess for winter evenings' av H.R. Agnel som utkom 1848 och senare i otaliga utgåvor under namnet 'Book of Chess'.

Ett sätt att stärka klubbkassan var att 1 skilling banco skulle erläggas för

varje spelat parti. Ett annat var att om en spelare begärde att åskådarna skulle vara tysta, bestraffades varje följande anmärkning om spelet med 8 skilling banco i böter.

Sällskapet anordnade inbördes tävlingar och s.k. samrådspartier varav tre stycken från år 1849 finns införda i Deutsche Schachzeitung samma år. Mandahl anger även att det parti som kan räknas som stamparti för Nordisk gambit (dvs med inledningsdragen 1. e4 e5 2. d4 exd5 3. c3) var ett korrespondensparti mellan K.E. Kindblad och A.F Svanberg, även det infört i Deutsche Schachzeitung 1849.

Samrådsparti spelat i Stockholm:
(från *Deutsche Schachzeitung*, 1849 sid 353)

1. e4 e5	21. axb7 Tf8+
2. Lc4 Lc5	22. Kg1 a6
3. c3 De7	23. Sd2 Sd6
4. b4 Lb6	24. La3 Tb8
5. a4 c6	25. Te1+ Kd7
6. a5 Lc7	26. Sb3 Se4
7. Se2 d6	27. g3 Txb7
8. 0-0 Le6	28. Txe4 dxe4
9. Lxe6 fxe6	29. Sc5+ Kc6
10. f4 exf4	30. Sxb7 Kxb7
11. Sxf4 Sf6	31. Lb4 Kc6
12. d4 0-0	32. Kf2 Kd5
13. Db3 Sxe4	33. Ke3 g6
14. Dxe6+ Dxe6	34. Le1 Ld6
15. Sxe6 Txf1+	35. h3 La3
16. Kxf1 Sa6	36. Lc3 Lc1+
17. c4 d5	37. Ke2 Kc4
18. b5 Kf7	38. La1 Kb4
19. bxa6 Kxe6	39. uppg. 0-1
20. cxd5+ cxd5	

Medlemmen och boktryckaren P.G. Berg var även utgivare 1851 av den tidiga svenska schackboken 'Schack för begynnare' som är en översättning av W. Lewis bok 'Chess for beginners' (första upplagan utkom 1835). Både den svenska och de engelska upplagorna var något av pionjärer med att ha schackdiagram i färg.

Det nuvarande Stockholms Schacksällskap grundades 1866 och är den äldsta existerande schackklubben i Sverige. Bland dess grundande medlemmar fanns 'den svenska schacklitteraturens fader' (och bl.a. redaktören av tidskriften Söndags-Nisse) J.G. Schultz och professor A.E. Nordenskiöld, sedermera upptäckare av Nordostpassagen, men det är ett annat sällskap och en annan historia.

Att det fanns ett visst schackliv i Sverige och i Stockholm i synnerhet, även före dessa schacksällskap framgår av titeln på Sahlbergs tillägg till Minkwitz bok. Enligt detta kan man spåra schackaktiviteter i Stockholm bakåt i tiden till 1780-talet då schackspelarna brukade "samla sig om aftnarne å det så kallade Maja Lisas kaffehus vid Gamla Norrbrogatan, der de, rökande ur lerpipa och förfriskande sig med pontak och kanarisek, eller de finare ibland dem understundom med det ännu något sällsynta téet, spelade uti ett litet rum, bredvid stora allmänna skänkrummet." I bidraget om 'Äldre Svenska Schackmästare' i Boken om Schack (från 1948) hävdar Börje Norén att Maja Lisas kaffehus sannolikt istället varit beläget vid Riddarhustorget.

Det kan vara intressant att notera att den första tryckta svenska schackbo-

ken kom ut 1771. Titeln på detta lilla häfte var 'Kort afhandling om schackspel' och författaren C.W. von Königstedt (angiven helt kort som C.W. v K). Upplagan var dock förmodligen mycket begränsad och i äldre sammanställningar av nordisk schacklitteratur, såsom den i Minkwitz bok (från 1885) saknas den. Den andra upplagan (som saknar uppgift om upplagenummer) från 1784 finns dock med där.

Sahlberg skriver att schackspelet i Stockholm, efter en lång period på Maja Lisas kaffehus flyttade över år 1808 till Johannas kaffehus i Storkyrkobrinken. Det omnämns också att kaffehuset ibland besöktes av Uppsalaprofessorn och den starke schackspelaren Jöns Svanberg (sedermera hedersledamot i Schacksällskapet från 1849). Lokalens ventilation kan anas av öknamnet 'rökkulan'. År 1831 drog schackspelarna vidare till Watzaus schweizerei längre ned i Storkyrkobrinken.

En anekdot som återges av Sahlberg gäller ett korrespondensparti som schackspelarna vid Watzaus schweizerei lyckats sätta igång år 1831 med schackentusiaster i Göteborg. Dock kom Stockholmsarna i trångmål och beslöt kontakta Jöns Svanberg i Uppsala för hjälp. Man ska komma ihåg att vid denna tid fanns ingen järnväg eller annan snabb förbindelse, men man skickade landvägen sin hyresvärd till Uppsala. Watzau "åtog sig godmodigt uppdraget", Jöns Svanberg konsulterades och lyckades hitta motmedel med vilka Watzau återvände och som så småningom ledde till vinst för Stockholmsarna i 53:e draget.

I H. Mandahls beskrivning av den svenska schacklitteraturen (i Boken om Schack) anges att det i tidningen Göthen den 16 november 1839 fanns en utmaning från en Schackspelsförening i Göteborg till Stockholms schackspelare att gå med på en schacklig kraftmätning per korrespondens. Då partiet gick av stapeln publicerades drag för drag i Aftonbladet i Stockholm och i Handelstidningen i Göteborg. Det blev också publicerat i Deutsche Schachzeitung 1849 och finns bevarat till eftervärlden i ett häfte författat av H. Mandahl med titeln: 'Det första kända svenska schackpartiet' (utgivet 1946). Mandahl drar den plausibla slutsatsen att det skulle röra sig om samma parti som det Sahlberg berör och att den korrekta dateringen av detta alltså skall vara 1839-40.

En ytterligare av de flertaliga anekdoter i Sahlbergs berättelse berör en av grundarna till 1849 års version av Stockholms Schacksällskap, nämligen protokollssekreteraren A. Regnér:

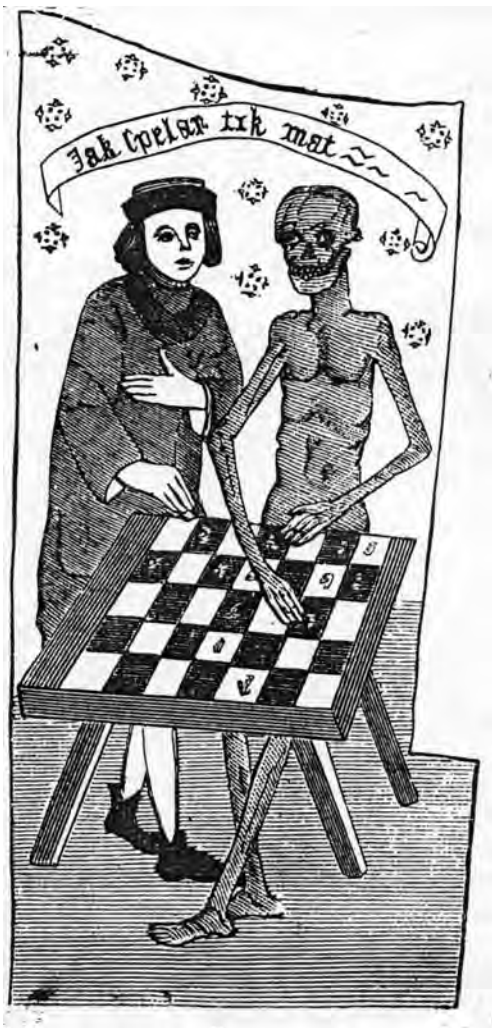
En vacker dag, i slutet av 1830-talet, fingo förbigående vandrare i Storkyrkobrinken till sin stora förvåning skåda huru, genom ett öppet fönster, två trappor upp uti en egendom vid nämnda gata, ett helt schackmaterial utkastades på gatan. ... Uppfinnarne till denna originella och inom schackverldens annaler hittills fullkomligt okända 'offerkombination' voro protokollssekreter A Regnér samt Watzau sjelf. Dessa båda spelare hade nämligen råkat i en häftig dispyt uti början af ett spel om ett gjordt drag, hvilken dispyt slutade så (anmärkas må, att schackspelarne hos Watzau sjelfve höllo sig med pjäser, schackbräden bestod dock värden), att Regnér – en person med ytterst häftigt temperament – fattade sina pjäser och under yttrande: "herrn skall då ta mig f-n ej mera få spela med mina pjäser", slungade ut dem genom ett öppet stående fönster. "Och herrn skall icke heller mera få begagna mitt bräde", utbrast då gubben Watzau, ursinnig öfver detta oöfverlagda drag och sjelfva det massiva schackbrädet – i detta singuliera parti äfven " gjordt att offras upp" – försvann nu genom samma öppning, af Watzau handlöst nedslungadt på gatan. ...

Efter en del år på det väl inrökta och gemytligt trångbodda Watzaus schweizerei drog schackspelarna vidare till 'La Croix's kafé å Bazaren'. Därifrån leder vår historia vidare med den något koleriske Regnér och hans elva färgstarka schackvänner till det Stockholmska Schacksällskap som bildades 1849.

Arne Johansson

SKS logotyp: En väggmålning i Täby Kyrka

SKS logotyp är ett stycke svensk kulturhistoria med schacklig anknytning. Dess ursprung är en väggmålning: 'Döden spelar schack' av Albertus Pictor, som är ett av flera verk från samma tid i Täby kyrka. Logotypen är dock inte en direkt bild av den nuvarande väggmålningen utan en något stiliserad handteckning utförd av Riksantikvarie, professor Hans Hildebrand (1842-1913). Teckningen och en kort notis (återgivna nedan) finns införda i Kongl. Vitterhets, Historie och Antiquitets-Akademiens Månadsblad år 1875 (sid 104).

Ett schackspel

Bland de mot slutet af 1400-talet utförda hvalfmålningarne i Täby kyrka i Roslagen förekommer äfven den bild som här är återgifven. En ung man spelar schack med döden. Ynglingens häpna min, när han lyfter schackpjesen, får sin förklaring i de ord som öfverskriften lägger i dödens mun: 'Jak spelar tik mat'.

H.H.

Det är denna teckning som också finns återgiven (på sid 157) i E. Carléns bok 'Schackspelet i Sverige från äldsta till nuvarande tid' (Stockholm 1942). Motivet är både tidstypiskt och klassiskt. Det återkommer från tid till annan och kan ses i den berömda scenen från Bergman-filmen: 'Det sjunde inseglet'.

Man kan än idag se väggmålningen, men texten 'Jag spelar tik mat' är inte längre läsbar. Det är ett ännu olöst mysterium om detta kan bero på inverkan från luftföroreningar o.dyl. eller på ett ofullständigt restaureringsarbete eller om möjligen texten avlägsnats/över-målats av religiösa eller liknande skäl.

År 1883 restaurerades det inre av Täby kyrka och därmed också väggmålningarna. Det kan hända att man då helt enkelt glömt att fylla i/förbättra den kanske redan då otydliga inskriften då man restaurerade själva huvudmotivet med mannen som spelar schack med döden. Den lokala kyrkoförvaltningen kunde heller inte bringa klarhet i denna fråga.

Rolf Littorin

SKS årsmöte den 19 februari 2004

Vid årsmötet den 19/2 2004 utsågs följande styrelse för SKS:

ordförande	Arne Johansson (efterträder Sthig Jonasson)
vice ordförande	Sven-Gunnar Samuelsson (kvarstår)
sekreterare	Sthig Jonasson (efterträder Roald Berthelsen)
kassör	Peter Holmgren (kvarstår)
ledamot	Roald Berthelsen (efterträder Arne Johansson)
suppleant	Göran Olsson (kvarstår)

- Rolf Littorin utsågs som revisor
- Anders Öhman och Rolf Littorin utsågs som valberedning
- Medlemsavgiften fastlogs att ligga kvar på 200 kr/år för år 2004 och 2005

Planerade SKS-aktiviteter

- Den 24/3 planeras som startdatum för en utställning på de nya Schacksalongerna, baserad på det av Sven Hagberg donerade urklippsmaterialet.
- En fotoutställning kring Tore Rilton 100 år och Riltonturneringen planeras att ställas samman för att visas under Schack-SM i Göteborg 2004.
- Sthig Jonasson och Sven-Gunnar Samuelsson håller ett gemensamt föredrag den 20 juli 2004 vid Schack-SM i Göteborg kring Erik Lundin och Gösta Stoltz liv och verk med anledning av att det i år är 100 år sedan deras födelse.
- SKS hemsida har flyttats och är under omarbetning på den nya adressen www.schackkultur.se. En elektronisk version av detta medlemsblad kommer att finnas där.
- En matrikel för SKS är under upprättande. Vi vill uppmana alla medlemmar att sända sina uppgifter om adress, telefonnr, e-postadress och intresseområde till Roald Bertelsen (roald.berthelsen@bredband.net).